

کارایی و مقبولیت ارزشیابی مستمر به روش کوئیز (آزمونک) در درس انگل‌شناسی پزشکی دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی لرستان

فرناز خیراندیش^۱، علی شیخیان^۲، محمد جواد طراحي^۳

۱. استادیار گروه انگل‌شناسی و قارچ‌شناسی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی لرستان

۲. استادیار گروه ایمونولوژی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی لرستان

۳. مربی، دانشجوی دکتری تخصصی اپیدمیولوژی، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی لرستان

افلاک / سال ششم / شماره ۱۹۰۱۸ / بهار و تابستان ۱۳۸۹

چکیده

مقدمه و هدف: هدف ارزشیابی در نظام آموزشی مقایسه وضع موجود با وضع مطلوب آن است تا با مشخص شدن کاستی‌ها، تصمیمات لازم در مورد آن‌ها اتخاذ شود. هدف از مطالعه حاضر تعیین تأثیر ارزشیابی مستمر به روش کوئیز (آزمونک) در درس انگل‌شناسی پزشکی دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی لرستان بود.

مواد و روش‌ها: این مطالعه نیمه تجربی در چهار کلاس از دانشجویان پرستاری (۱۲۱ نفر) و دو کلاس از دانشجویان مامایی (۵۲ نفر) انجام گرفت. بدین صورت که دو کلاس از دانشجویان پرستاری (۶۱) و یک کلاس از دانشجویان مامایی (۲۵) مورد ارزشیابی مستمر قرار گرفتند و دو کلاس از دانشجویان پرستاری (۶۰) و یک کلاس از دانشجویان مامایی (۲۷) مورد ارزشیابی مستمر قرار نگرفتند. در آخرین جلسه کلاس، پرسشنامه‌ای روا و پایا برای بررسی دیدگاه دانشجویان نسبت به برگزاری ارزشیابی مستمر (آزمونک) در اختیار آن‌ها گذاشته شد. از آزمون‌های مجذور کای، تی مستقل و من ویتنی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده گردید.

یافته‌ها: ارزشیابی مستمر به شیوه آزمونک باعث مشارکت بیشتر دانشجو، یادگیری بهتر درس، تسهیل پیگیری موضوعات درسی، خود ارزیابی بهتر و کاهش استرس گردید ($p < 0.05$). در خصوص توصیه انجام این روش برای کلاس‌های بعدی و افزایش انگیزه نسبت به درس تفاوت معناداری بین دو گروه مداخله و غیر مداخله وجود نداشت ($p > 0.05$). نمره پایانی درس در گروه مداخله با تفاوت معنی‌داری بالاتر بود ($p < 0.001$).

نتیجه‌گیری: ارزشیابی مستمر بر روی نمره پایانی، احساس رضایت دانشجویان نسبت به یادگیری بهتر درس، کاهش استرس و تسهیل پیگیری موضوعات درسی و خود ارزیابی به طور معناداری اثر گذار بود. با توجه به نتایج حاصل، این نوع ارزشیابی دارای نقاط قوت زیادی می‌باشد و انجام آن می‌تواند در مجموع برای فراگیر مفید باشد و باعث بهبود روش آموزشی مدرس نیز گردد.

واژه‌های کلیدی: ارزشیابی مستمر، دانشجویان پرستاری و مامایی، انگل‌شناسی پزشکی، کارآیی، مقبولیت

مقدمه

اولین تعریف رسمی از ارزشیابی به نام رالف تایلر^۱ نسبت داده شده که ارزشیابی را وسیله‌ای جهت تعیین میزان موفقیت برنامه در رسیدن به هدف‌های آموزشی مطلوب مورد نظر می‌داند (۱). والترز^۲ و سندرز^۳ دو تن از صاحب نظران در حوزه ارزشیابی آموزشی اظهار می‌دارند: «در آموزش و پرورش، ارزشیابی به یک فعالیت رسمی گفته می‌شود که برای تعیین کیفیت، اثر بخشی، یا ارزش یک برنامه، فرآورده، پروژه، فرایند، هدف یا برنامه درسی به اجرا در می‌آید (۲، ۳، ۴).

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی یکی از عناصر مهم و اساسی برنامه‌های درسی و نظام‌های آموزشی جهان محسوب می‌شود؛ لذا با توجه به اهمیت این موضوع در روند فعالیت یاددهی- یادگیری، ارائه شیوه نوین در این زمینه ضرورتی اجتناب ناپذیر می‌باشد (۴، ۵).

امروزه اعتقاد بر این است که آموزش و ارزشیابی دو فرایند در هم تنیده‌اند. سنجش و ارزشیابی معتبر، فراگیر را بر می‌انگیزد تا بیاموزد که چگونه یاد بگیرد. در چنین رویکردی یادگیرنده، تبدیل به فردی فعال می‌شود که به طور دائم از تدریس بهره می‌گیرد. به بیان دیگر، توالی آموزش - ارزشیابی - آموزش مرتب تکرار می‌شود و ارزشیابی همواره در آموزش جاری است و «رشد دهنده»، «پویا» و مستمر می‌باشد (۶، ۷).

هدف ارزشیابی در نظام آموزشی مقایسه وضع موجود با وضع مطلوب آن است تا با مشخص شدن کاستی‌ها، تصمیمات لازم در مورد آن‌ها اتخاذ شود. اگر در نظر است که ارزشیابی به عنوان ابزاری در خدمت فرایند آموزش باشد باید نوعی از آن انتخاب شود که توانایی سنجش انواع رفتار فراگیران را داشته باشد و به مدرس امکان اصلاح و تعدیل برنامه تدریس را داده و موجب رشد و سازندگی فراگیر شود. این چنین ارزشیابی نباید به پایان فرایند یاددهی و یادگیری موقوف شود. بلکه باید در طول دوره فرایند آموزش استمرار داشته باشد (۶). ارزشیابی را با توجه به زمان ارزشیابی و هدف‌های آن می‌توان به سه

قسمت، ارزشیابی تشخیصی (رفتار ورودی)، ارزشیابی تراکمی (پایانی) و ارزشیابی تکوینی (مستمر) تقسیم کرد. ارزشیابی تکوینی (مستمر) زمانی اجرا می‌شود که فعالیت آموزشی جریان دارد و یادگیری فراگیران در حال تکوین و شکل گیری است. یکی از مهم‌ترین موارد استفاده از ارزشیابی تکوینی کمک به پیشرفت گام به گام یادگیری است به این معنا که آموختن مطالب یک موضوع درسی به صورت مرحله‌ای صورت می‌گیرد و یادگیری مباحث قبلی برای یادگیری کامل موضوعات بعدی ضروری می‌شود (۷). امروزه از ارزشیابی مستمر به عنوان ارزشیابی حرکت زا (ارزشیابی در عمل) نام می‌برند (۸). ارزشیابی تکوینی (مستمر) رویکردی است که توجه صرف مدرس را از پایان فعالیت یادگیری به فرایند فعالیت یادگیری معطوف می‌دارد. این رویکرد در عین آن که نیم نگاهی به انتظارات دارد، سعی می‌کند نحوه تحقق انتظارات را در عملکرد فراگیر مورد توجه قرار دهد. چرا که وقتی مدرس در حین ارزشیابی مستمر از کیفیت یادگیری او آگاهی پیدا می‌کند و به فاصله او با انتظارات و اهداف پی می‌برد، فرصتی برای تغییر روش فراهم می‌شود (۲).

خصلت عمده ارزشیابی مستمر در پویایی و گستردگی آن است و از مدرس انتظار اقداماتی فراتر از آزمون‌های سنتی را دارد، تا تصویری کلی از تمامیت شخصیت فراگیر ارائه دهد. نتایج این نوع سنجش و ارزشیابی در جهت رشد و ارتقای دانشجو می‌تواند استفاده شود. در این رویکرد فرایند ارزشیابی با فرایند آموزش در هم تنیده، جاری و مستمر است. امروزه این شیوه سنجش در نظام‌های پیشرفته آموزشی مورد توجه قرار گرفته و نقطه عطف ارزشیابی‌های معتبر شده است (۵).

چهار نوع ارزشیابی مستمر پیشنهاد می‌شود (۹): ۱- پرسش‌های کلاسی و آزمون‌های کوپیز (آزمونک‌ها یا آزمون‌های

1. Rolf Tiller
2. Walters
3. Sandres

روا و پایا برای بررسی نگرش دانشجویان در اختیار آن‌ها گذاشته می‌شد. به منظور بررسی روایی پرسشنامه با چند نفر از اعضا هیئت علمی مشورت گردید و مورد ارزیابی قرار گرفت. مقدار آلفای کرونباخ برابر با ۰/۶۱ بود. به منظور گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌ای که شامل دو قسمت به شرح زیر بود استفاده گردید. قسمت اول شامل مشخصات فردی مانند جنس، سن، دانشکده و رشته محل تحصیل بود. قسمت دوم شامل گویه‌هایی در ارتباط با دیدگاه دانشجویان نسبت به برگزاری آزمونک بود که با استفاده از مقیاس لیکرت به شش بخش خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم و نظری ندارم تقسیم بندی شده بود. برای تجزیه و تحلیل آماری به ترتیب نمرات ۶، ۵، ۴، ۳، ۲، ۱، ۰ به آن‌ها داده شد. نمرات پایانی دو گروه مداخله و غیر مداخله نیز با هم مقایسه گردیدند. از آزمون‌های آماری مجذور کای، من ویتنی و تی مستقل برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

یافته‌ها

به طور کلی نتایج نشان داد که از نظر اثر این نوع ارزشیابی بر روی مشارکت بیشتر دانشجویان در فعالیت‌های آموزشی، یادگیری بهتر درس، تسهیل پیگیری موضوعات درسی، خود ارزیابی دانشجویان و کاهش استرس در پیشرفت آموزشی بین دو گروه تفاوت معناداری وجود داشت ($P < 0.05$). به طور مثال ۶۶/۳ درصد از دانشجویان گروه مداخله معتقدند بودند که این نوع ارزشیابی باعث مشارکت بیشتر دانشجو، ۷۵/۶ درصد اظهار نمودند که باعث یادگیری بهتر درس، ۷۵/۶ درصد از آن‌ها اعتقاد داشتند که منجر به تسهیل پیگیری موضوعات درسی و همچنین ۶۹/۸ درصد از دانشجویان معتقد بودند که باعث کاهش استرس در پیشرفت آموزشی می‌گردد (جدول ۱). از سوی دیگر، در افزایش انگیزه نسبت به درس و توصیه انجام این روش برای کلاس‌های بعدی تفاوت معناداری بین دو گروه مداخله و غیر مداخله وجود نداشت (جدول ۱).

کوچک و کوتاه مدت)، ۲- ارزشیابی فعالیت‌های کلاسی، ۳- ارزشیابی خارج از کلاس، ۴- ارزشیابی از تکالیف. آزمونک‌ها ابزاری برای ارزشیابی تدریجی هستند و زمان بسیار کوتاهی از ساعت آموزشی را به خود اختصاص می‌دهند و بسیار مختصر اما مفید برگزار می‌شوند. در این نوع ارزشیابی هدف نمره دادن نیست بلکه منظور این است که در هر مرحله میزان پیشرفت فراگیران و این که تا چه مقدار به اهداف آموزشی دست یافته‌اند بررسی شود، بنابراین لازم است آزمونک‌ها پیشرفت گام به گام هدف‌ها را بسنجند. از آنجایی که یادگیری امری دفعی و ناگهانی نیست و در طول زمان اتفاق می‌افتد، بنابراین ارزشیابی صحیح آن نیز نیازمند استمرار و قضاوت و بازنگری مرحله به مرحله فرایند یادگیری است. با توجه به اهمیت این نوع ارزشیابی، در این مطالعه بر آن شدیم تا اثر ارزشیابی مستمر از نوع آزمونک را بر کارایی و نگرش دانشجویان رشته پرستاری و مامایی نسبت به آن و همچنین نمره پایانی دانشجویان، در رابطه با درس انگل‌شناسی پزشکی در دانشکده پرستاری- مامایی دانشگاه علوم پزشکی لرستان مورد بررسی قرار دهیم.

مواد و روش‌ها

این مطالعه نیمه تجربی در چهار کلاس از دانشجویان پرستاری و دو کلاس از دانشجویان مامایی دانشکده پرستاری مامایی دانشگاه علوم پزشکی لرستان در طی چهار نیمسال در سال‌های تحصیلی ۸۹-۹۰ و ۹۰-۹۱ انجام گرفت. دو کلاس از دانشجویان پرستاری مربوط به دو نیمسال تحصیلی به تعداد ۶۱ نفر و یک کلاس از دانشجویان مامایی به تعداد ۲۵ نفر مورد ارزشیابی مستمر قرار گرفته و در هر جلسه آزمونک از تمامی دانشجویان گرفته می‌شد. از سوی دیگر دو کلاس از دانشجویان پرستاری مربوط به دو نیمسال تحصیلی دیگر به تعداد ۶۰ نفر و یک کلاس دانشجویان مامایی به تعداد ۲۷ نفر مورد ارزشیابی مستمر قرار نمی‌گرفتند. در آخرین جلسه کلاس، پرسش‌نامه‌ای

تفاوت معنی‌داری بین دو گروه در نمره پایانی درس دیده شد، به طوری که در گروه مداخله نمرات بالاتر بود و میانگین نمره پایانی در گروه مداخله $16/23 \pm 1/74$ و در گروه غیر مداخله $14/14 \pm 1/85$ بود ($P < 0.001$).

جدول شماره ۱: نگرش دانشجویان در خصوص گویه‌های مختلف مربوط به کارایی ارزشیابی مستمر به روش کوئیز (آزمونک)

P-value	نگرش (%)			گویه
	متوسط	زیاد	خیلی	
.0/023	3/5	30/2	66/3	باعث مشارکت بیشتر دانشجویان در فعالیت آموزشی می‌شود
	13/8	35/6	50/6	باعث یادگیری بهتر درس می‌شود
	8/7	32/9	58/4	باعث تسهیل پیگیری موضوعات درسی می‌گردد
.0/023	3/5	20/9	75/6	باعث یادگیری بهتر درس می‌شود
	9/2	34/5	56/3	باعث تسهیل پیگیری موضوعات درسی می‌گردد
	6/4	27/7	65/9	منجر به خود ارزیابی دانشجویان می‌شود
.0/025	4/7	19/8	75/6	باعث تسهیل پیگیری موضوعات درسی می‌گردد
	14/9	26/4	58/6	منجر به خود ارزیابی دانشجویان می‌شود
	9/8	23/1	67/1	باعث کاهش استرس در پیشرفت آموزشی می‌گردد
.0/001	5/8	16/3	77/9	باعث کاهش استرس در پیشرفت آموزشی می‌گردد
	3/1	28/7	40/2	انجام این روش برای گروه‌های بعدی توصیه می‌شود
	18/5	22/5	59	باعث افزایش انگیزه نسبت به درس می‌گردد
.0/02	4/7	25/6	69/8	باعث کاهش استرس در پیشرفت آموزشی می‌گردد
	17/2	27/6	87	توصیه می‌شود
	11	26/6	62/4	باعث افزایش انگیزه نسبت به درس می‌گردد
.0/278	0	17/4	82/6	باعث افزایش انگیزه نسبت به درس می‌گردد
	0	24/1	75/9	توصیه می‌شود
	0	20/8	79/2	باعث افزایش انگیزه نسبت به درس می‌گردد
.0/572	51/1	18/6	66/3	باعث افزایش انگیزه نسبت به درس می‌گردد
	19/5	21/8	58/6	توصیه می‌شود
	17/3	58/6	62/4	باعث افزایش انگیزه نسبت به درس می‌گردد

بحث

ارزشیابی مستمر، ارزیابی مداوم فرایند آموزش می‌باشد. مدرس از طریق ارزشیابی مستمر، نقاط ضعف و قوت جریان و عوامل آموزشی را در می‌یابد و در جریان آموخته‌های واقعی فراگیران قرار می‌گیرد. مدرس باید با استفاده از نتایج حاصل از سنجش و ملاحظه اهداف و انتظارات آموزشی درباره وضعیت فرد داوری

کرده، ضعف‌ها و قوت‌های فراگیر را مشخص کند و برای بهبود فعالیت‌های یادگیری به او توصیه‌هایی را ارائه دهد. ارزشیابی مستمر، الگویی کیفی است که تلاش می‌کند برخلاف الگوهای رایج ارزشیابی، به جای کمی نگرش از طریق توجه به معیارهای برنامه درسی و آموزشی به عمق و کیفیت یادگیری فراگیران توجه کند (۱۰،۴). ارزشیابی مستمر یا سازنده بخشی از فرایند آموزش تلقی می‌شود. به این معنا که ارزشیابی در جریان آموزش جاری است و مدرس به طور مرتب با آن درگیر است. در این فرایند فراگیران نیز نقش دارند، زیرا فرصت دارند تا کار خود را ارزیابی کنند و دریابند که تا چه حد رضایت بخش است یا این که می‌توانست بهتر باشد (۹).

در این مطالعه ارزشیابی مستمر به روش آزمونک بر روی نمره پایانی به طور معناداری اثر داشت. دانشجویانی که تحت مداخله قرار داشتند، احساس رضایت بیشتری نسبت به یادگیری بهتر درس، کاهش استرس و تسهیل پیگیری موضوعات درسی و خود ارزیابی (که از اهداف این نوع ارزشیابی می‌باشد) داشتند و با دانشجویانی که تحت مداخله نبودند نظراتشان تفاوت معناداری داشت. در خصوص ادامه این نوع ارزشیابی برای کلاس‌های بعدی بین نظر دو گروه مداخله و غیر مداخله تفاوت معنی‌داری وجود نداشت و هر دو گروه با این روش موافق بودند. از نتایج چنین برداشت می‌گردد که گروه مداخله از این روش رضایت داشتند چون به تدریج مطالب را به خاطر سپردند و در نهایت نتیجه آن را مشاهده نمودند و در مورد گروه غیر مداخله به علت تجمع مطالب برای امتحان پایان ترم، ترجیح می‌دادند که به مرور مطالعه می‌کردند. همان طور که تفاوت معنی‌دار نمره پایانی این دو گروه موید این مطلب می‌باشد. در مورد گویه تأثیر این نوع روش ارزشیابی در افزایش انگیزه نسبت به درس، بین دو گروه تفاوت معنی‌داری وجود نداشت و در هر یک از گروه‌ها تعدادی موافق و تعدادی مخالف وجود داشت. این نتیجه می‌تواند به دلیل آن باشد که درس مذکور دارای اسامی متعدد، چرخه‌های زندگی گوناگون، علائم بیماری

دانشگاه علوم پزشکی لرستان که ما را در انجام این تحقیق صمیمانه یاری نمودند قدردانی می‌گردد.

متنوع، راه‌های پیشگیری و تشخیص متفاوت می‌باشد که به خاطر سپردن آن‌ها تا حدی سخت و وقت‌گیر است و از سوی دیگر به دلیل آن که از دروس تخصصی دانشجویان پرستاری و مامایی نمی‌باشد، انگیزه زیادی در یادگیری آن ندارند. در مطالعه‌ای که تأثیر اجرای ارزشیابی تکوینی بر افزایش پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان انجام شد، گزارش گردید که ارزشیابی تکوینی همراه با اعلام بازخورد نتایج به آن‌ها باعث پیشرفت تحصیلی می‌گردد (۸). همچنین در مطالعه‌ای که بر روی نقش ارزشیابی مستمر در تعمیق یادگیری دانش‌آموزان انجام شد، اعلام گردید که این روش باعث افزایش عمق یادگیری مطالب تدریس شده می‌گردد (۱۱). در مطالعه‌ی دیگری که بر روی اثر ارزشیابی تکوینی بر پیشرفت دانشجویان دانشگاه شیراز صورت گرفت، نتایج نشان داد که این نوع ارزشیابی دارای تأثیر معنی‌داری بر روی پیشرفت تحصیلی دانشجویان بوده است (۱۲). بنا بر نتایج حاصل از مطالعه حاضر و سایر محققین که در این زمینه تحقیقاتی انجام داده‌اند، این طور به نظر می‌رسد که استفاده از این نوع ارزشیابی دارای فواید متعددی می‌باشد.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج حاصل و فواید این نوع ارزشیابی، باید راهکارهایی را یافت که بتواند نقاط ضعف این نوع ارزشیابی را قوت ببخشد. زیرا همان طور که ذکر گردید این نوع ارزشیابی دارای نقاط قوت زیادی می‌باشد و انجام آن می‌تواند در مجموع برای فراگیر مفید باشد و باعث بهبود روش آموزشی مدرس نیز گردد.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از همکاران محترم آموزش دانشکده پرستاری و مامایی، همکاران گرامی مرکز توسعه آموزش پزشکی و دانشجویان عزیز پرستاری و مامایی دانشکده پرستاری و مامایی

منابع

۱. کیامنش علیرضا. روش‌های ارزشیابی آموزشی (رشته علوم تربیتی). انتشارات دانشگاه پیام نور تهران، ۱۳۷۳.
2. Boston C. The Concept of Formative Assessment. Practical Assessment, Research and Evaluation, 2002; 8 (9): 1-5.
3. Walters DM, Borgers SB. Student Retention: Is It Effective? ERIC, School Counselor 1995; 42: 4.
۴. سیف علی اکبر. اندازه‌گیری سنجش و ارزشیابی آموزشی، انتشارات دوران، تهران، ۱۳۸۳: ۳۷.
۵. بازرگان عباس، ارزشیابی آموزشی (مفاهیم، الگوها و فرایند عملیاتی)، انتشارات سمت، چاپ هفتم، با تجدید نظر ۱۳۸۸.
۶. کیامنش علیرضا، نوری رحمان. (اسفند ۷۷). یافته‌های سومین مطالعه‌ی بین‌المللی انتشارات پژوهشکده تعلیم و تربیت تهران، چاپ اول.
۷. شعبانی حسن. مهارت‌های آموزش و پرورش، انتشارات سمت، تهران، ۱۳۷۰: ۳۴۲-۳۳۶.
۸. حیدری شعبان. تأثیر اجرای ارزشیابی تکوینی بر افزایش پیشرفت تحصیلی سال‌های اول دبیرستان‌های نظام جدید منطقه فریدون کنار ۱۳۷۵، پایان نامه دانشگاه علامه طباطبایی، جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته سنجش و اندازه‌گیری: ۳۵-۳۴.
۹. موسوی زاهد سید محمدرضا. سنجش و ارزشیابی تحصیلی و تربیتی، قابل دسترسی در سایت:
<http://www.isedor.persianblog.ir/post/466>,
تاریخ دستیابی ۱۳۹۱/۱۰/۲۰.
۱۰. رستگار طاهره، ارزشیابی در خدمت آموزش، ناشر: موسسه فرهنگی منادی تربیت، چاپ اول، ۱۳۸۲: ۵۷-۲۲.
۱۱. فرج الهی مهران، حقیقی فهیمه السادات. نقش ارزشیابی مستمر در تعمیق یادگیری دانش آموزان پایه دوم ابتدایی شهر

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.